

Sygn. akt IV Ca 872/15

POSTANOWIENIE

Dnia 19 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy Warszawa Praga w Warszawie IV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący SSO Iwona Wróblewska-Pokora (spr.)

Sędziowie SO Mariusz Jabłoński

SR del. Elżbieta Stefaniuk

Protokolant Katarzyna Kowal

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 lutego 2016 r. w W.

sprawy z wniosku J. S.

z udziałem K. M., K. S. (1) i K. S. (2)

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza

na skutek apelacji uczestników postępowania

od postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie

z dnia 29 stycznia 2015 r., sygn. akt II Ns 243/14

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie i oddalić wniosek;

II. zasądzić od J. S. na rzecz K. M. i K. S. (1) kwotę 60 (sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.

Mariusz Jabłoński Iwona Wróblewska-Pokora Elżbieta Stefaniuk

Sygn. akt IV Ca 872/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy zatwierdził oświadczenie J. S. o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia woli w przedmiocie przyjęcia spadku po Z. S. zmarłym w dniu 08 czerwca 2012 r. w W..

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia i rozważania:

Sąd Rejonowy ustalił, że Z. S. sporządził w dniu 23 września 2002 r. testament w formie aktu notarialnego, w którym do całości spadku powołał swoją siostrę J. S., która nie złożyła w terminie 6 miesięcy od daty otwarcia spadku oświadczenia o przyjęciu spadku, przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza lub odrzuceniu spadku. Przed śmiercią spadkodawcy wnioskodawczyni regulowała jego długi zaciągnięte na podstawie umowy kredytu z

dnia 28 czerwca 2002 r. oraz umowy pożyczki z dnia 10 kwietnia 2012 r. Po śmierci spadkodawcy wnioskodawczyni dokonywała ustaleń w przedmiocie długów spadkowych. W skład spadku po Z. S. wchodziły długi z tytułu alimentów zasądzonych od spadkodawcy na rzecz K. M., K. S. (1) i K. S. (2), o czym wnioskodawczyni nie wiedziała.

Sąd Rejonowy przytoczył treść art. 1015 § 1 kc, art. 1015 § 2 zd. 1 kc i art. 1019 § 2 kc. Wskazał, że zarówno z wyrażonego wprost stanowiska wnioskodawczyni, jak i stanu faktycznego niniejszej sprawy wynika, że działanie wnioskodawczyni należy rozpatrywać jako obarczone błędem co do okoliczności faktycznych. Wnioskodawczyni podnosiła, że działała również pod wpływem błędu co do prawa. Sąd wskazał, że niezależnie od kategorii błędu pamiętać należy, iż błąd winien być niezawiniony przez podmiot, czy też inaczej – usprawiedliwiony.

Sąd uznał, że błąd wnioskodawczyni co do prawa nie może stanowić podstawy uchylenia się od skutków prawnych milczącego przyjęcia spadku. Niewiedza wnioskodawczyni w tym zakresie nie jest bowiem usprawiedliwiona obiektywnymi okolicznościami.

Bierność wnioskodawczyni mogła być jednak usprawiedliwiona okolicznościami faktycznymi, bowiem nie miała ona świadomości o istnieniu długów ciążących na spadkodawcy. Wnioskodawczyni działając w przeświadczeniu, że w skład spadku nie wchodzi długi inne niż te, o których wiedziała, nie podjęła działań zmierzających do zapoznania się z unormowaniami dotyczącymi dziedziczenia i nabycia spadku. Błąd ten należy jednak rozpatrywać w kategoriach błędu co do okoliczności faktycznych, a nie prawnych, a ponadto nie w kontekście bierności w ustalaniu regulacji prawnych dotyczących nabycia spadku. Błąd wnioskodawczyni co do treści czynności prawnej polegał na mylnym wyobrażeniu co do składu majątku spadkowego – nie miała świadomości, że w skład spadku wchodzi długi alimentacyjne stwierdzone tytułem wykonawczym.

Sąd wskazał, że kolejnym czynnikiem składającym się na prawną doniosłość błędu jest zachowanie należytej staranności przez spadkobiercę, ustalić zatem należało, czy wnioskodawczyni podjęła działania, które w przeważającej części przypadków wystarczają do ustalenia składu masy spadkowej. W ocenie Sądu działania podjęte przez wnioskodawczynię zmierzające do ustalenia długów spadkowych były wystarczające. Z dołączonych do akt kopii potwierdzeń przelewów wynika, że wnioskodawczyni wiedziała o wielu długach spadkodawcy i spłacała je jeszcze za jego życia. Ponadto z zeznań M. S. wynika, że wnioskodawczyni starała się ustalić istnienie długów w stosunku do osób trzecich. Logicznym działaniem z jej strony było zwrócenie się do byłej żony spadkodawcy z prośbą o udzielenie informacji na temat długów wchodzących w skład spadku. Stwierdzenie przez byłą żonę, że spadkodawca miał największe długi w stosunku do jej dzieci nie dawało wnioskodawczyni możliwości uniknięcia błędu co do stanu schedy spadkowej. Matka wierzycieli, choć w sposób faktyczny zainteresowana, nie dookreśliła swojego stanowiska i nie wyjaśniła o jakie zadłużenie chodzi. Wnioskodawczyni mogła w sposób uzasadniony przypuszczać, że w przypadku istnienia skonkretyzowanych wierzytelności, została by o tym fakcie powiadomiona przez byłą bratową. W ocenie Sądu błąd wnioskodawczyni był istotny – w przypadku braku błędu złożyłaby inne oświadczenie spadkowe.

Uczestnicy postępowania na rozprawie w dniu 04 września 2014 r. podnosili, że wnioskodawczyni wiedziała o długach alimentacyjnych spadkodawcy, twierdzenia te nie zostały jednak poparte dowodami. Nie wskazali kiedy i w jakich okolicznościach wnioskodawczyni miała zostać poinformowana o długach spadkowych. Jedynie K. S. (3) podnosiła, że wnioskodawczyni informowała była o istnieniu tytułów wykonawczych. Wierzyciele nie przedstawili dowodów kierowania do wnioskodawczyni, przed upływem 6 miesięcy od śmierci spadkodawcy, konkretnych roszczeń w drodze pozasądowej lub przedsądowej, np. poprzez wezwania do zapłaty. Przedstawili jedynie twierdzenia o informowaniu wnioskodawczyni o zaległościach alimentacyjnych, przy czym poprzestali wyłącznie na twierdzeniach o wysokim stopniu ogólności. Z przedłożonych przez wnioskodawczynię potwierdzeń wynika, że spadkodawca dokonywał wpłat na rzecz byłej żony – w domyśle na rzecz dzieci, wobec czego wnioskodawczyni mogła przypuszczać, że Z. S. wywiązywał się z obowiązków alimentacyjnych i tym samym pozostawał w przeświadczeniu, że nie obciążały spadkodawcy długi inne niż te, o których wiedziała, w szczególności należności alimentacyjne stwierdzone tytułami wykonawczymi.

Sąd Rejonowy uznał zatem, że wnioskodawczyni pozostawała w błędzie co do składu spadku po Z. S., zaś błąd ten był błędem doniosłym i usprawiedliwionym, który uzasadniał milczące przyjęcie spadku.

W złożonych apelacjach uczestnicy postępowania zaskarżyli postanowienie w całości wnosząc o jego zmianę i oddalenie wniosku w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania do Sądu Rejonowego.

Zarzucili naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 1019 § 1 kc poprzez jego błędną wykładnię i w konsekwencji uznanie, że wnioskodawczyni nie składając w ogóle oświadczenia woli w przedmiocie przyjęcia spadku pozostawała w doniosłym usprawiedliwionym błędzie co do treści czynności prawnej; art. 1019 § 2 kc w zw. z art. 88 § 2 kc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji uznanie, że wnioskodawczyni złożyła wniosek o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku w terminie; naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, w szczególności poprzez: błędną ocenę zgromadzonego materiału dowodowego, a w konsekwencji uznanie, że uczestnicy nie wykazali, iż wnioskodawczyni wiedziała o istnieniu długów alimentacyjnych potwierdzonych tytułami wykonawczymi; błędną ocenę zeznań świadka M. S., a w szczególności pominięcie w swoich rozważaniach zeznań dotyczących informowania wnioskodawczyni o zadłużeniu spadkodawcy z tytułu alimentów; pominięcie w swoich rozważaniach zeznań B. D., T. S. i E. B. pomimo niewskazania z jakiego powodu sąd pominął te zeznania bądź odmówił im wiarygodności.

Wnioskodawczyni wniosła o oddalenie apelacji uczestników postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Apelacje zasługują na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji, dokonując odmiennej ich oceny prawnej.

Wskazać należy, że spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, jeżeli takie zachowanie było konsekwencją błędu prawnie istotnego co do przedmiotu spadku, a do uchylenia się dojdzie przed sądem, który dokonuje jego zatwierdzenia (art. 1019 § 1 pkt 1 i § 3 kc) i jednocześnie złoży oświadczenie, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca (art. 1019 § 1 pkt 2 kc). Oświadczenie o uchyleniu się od tych negatywnych skutków powinno być złożone, zgodnie z art. 88 § 2 kc, przed upływem roku od wykrycia błędu.

Powołanie się przez spadkobiercę na działanie pod wpływem błędu wymaga wykazania, że błąd był istotny, dotyczył czynności prawnej i znajduje usprawiedliwienie w okolicznościach sprawy. Nie może jednak być uznana za błąd istotny niezajomość przedmiotu spadku, będąca wynikiem niedołożenia należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Poprzestanie bowiem na pozbawionym podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu tego majątku, czy też w ogóle niepoczynienie jakichkolwiek ustaleń w tym zakresie jest wyrazem braku należytej staranności, który uniemożliwia uchylenie się od skutków prawnych złożenia albo niezłożenia oświadczenia woli w oparciu o przepisy o wadach oświadczenia woli, jeśli pomiędzy niedołożeniem wymaganej w okolicznościach sprawy dbałości a brakiem rozeznania co do przedmiotu spadku zachodzi zależność przyczynowo – skutkowa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04).

Nie można jednak przyjąć w niniejszej sprawie, że wnioskodawczyni nie złożyła oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza działając w warunkach błędu prawnie doniosłego i usprawiedliwionego okolicznościami sprawy. Z akt sprawy wynika bowiem, zdaniem Sądu Okręgowego, wniosek odmienny od przyjętego przez Sąd Rejonowy – a mianowicie, że wnioskodawczyni miała świadomość co do istnienia długów spadkowych związanych ze zobowiązaniami alimentacyjnymi zmarłego Z. S., a oświadczenia w przedmiocie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie złożyła w terminie wskutek niezachowania należytej staranności.

Z akt sprawy wynika, że wnioskodawczyni utrzymywała ze spadkodawcą stały kontakt, przez pewien okres zamieszkiwała razem z nią i ich ojcem. We wniosku wskazała, że wiedziała o kredytach zaciągniętych przez spadkodawcę i pomagała mu spłacać kolejne raty. Spadkodawca wyjaśnił jej, że zaciągnął kredyty „aby na bieżąco wpłacać pieniądze swoim dzieciom”. Wnioskodawczyni wskazała także, że spadkodawca pokazywał jej potwierdzenia wpłat kwot w różnej wysokości na rzecz dzieci. Nie jest zatem prawdopodobne, by istotnie wnioskodawczyni „nie pomyślała, że wpłaty są tytułem alimentów” – zwłaszcza, że miała świadomość, iż spadkodawca od 1999 r. jest rozwiedziony. Zdaniem Sądu Okręgowego zasady doświadczenia życiowego wskazują, że wnioskodawczyni decydując się na regulowanie rat kredytów zaciągniętych przez brata musiała uzyskać od niego bardziej szczegółowe informacje o jego sytuacji majątkowej, w tym także o wyrokach zasądzających alimenty na rzecz uczestników – tym bardziej, że kredyty – jak wskazała – miały zostać zaciągnięte właśnie w celu przekazywania pieniędzy dzieciom.

Już tylko mając na uwadze powyższe okoliczności – wskazane przez samą wnioskodawczynię we wniosku – przyjmując należało, że miała ona wiedzę o istnieniu po stronie

Z. S. długów alimentacyjnych jeszcze przed jego śmiercią lub co najmniej z łatwością mogła się o tym dowiedzieć.

Powyższe potwierdziła świadek M. S. – matka uczestników i była żona spadkodawcy, z której zeznań wynika jednoznacznie, że co najmniej kilkakrotnie w rozmowach z wnioskodawczynią mówiła o tym, że Z. S. nie płaci alimentów na dzieci oraz że największe długi ma właśnie wobec nich. Nie można przy tym podzielić stanowiska Sądu Rejonowego, że sformułowania użyte przez M. S. były nieprecyzyjne i mogły wprowadzać wnioskodawczynię w błąd. Nie ulega wątpliwości, że słysząc o zadłużeniu po stronie spadkodawcy wnioskodawczyni powinna, chcąc dochować należytej staranności, dążyć do uzyskania bardziej szczegółowych informacji w tym zakresie.

Uczestnicy postępowania K. M., K. S. (2) i K. S. (1) – dzieci spadkodawcy również wskazali zgodnie, że wnioskodawczyni wiedziała o zaległościach alimentacyjnych. Świadek B. D. wskazała ponadto, że o zasądzonych od Z. S. alimentach wie od lipca 2012 r. Mając na uwadze, że pozostaje w bliskim kontakcie z wnioskodawczynią przyjmując można, iż przekazała jej tę informację.

Wnioskodawczyni podnosiła również, że działała pod wpływem błędu co do prawa – wskazywała, że nie wiedziała, iż może w ciągu 6 miesięcy złożyć oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Podzielić należy jednak w tym zakresie stanowisko Sądu Rejonowego, że w niniejszej sprawie błąd co do prawa nie może stanowić samodzielnej podstawy do uchylenia się od skutków niezłożenia oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, niewiedza wnioskodawczyni w tej kwestii nie jest bowiem w żadnej mierze usprawiedliwiona obiektywnymi okolicznościami.

Wobec powyższego uznać należało, że w niniejszej sprawie nie zostały spełnione przesłanki warunkujące możliwość uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku po Z. S. z dobrodziejstwem inwentarza, w związku z czym oświadczenie złożone przez wnioskodawczynię uznać należało za nieskuteczne. W świetle art. 1019 § 1 i § 2 kc nie zachodzą zatem przesłanki do zatwierdzenia uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Należało zatem zmienić zaskarżone postanowienie i oddalić wniosek.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy na mocy art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc postanowił jak w punkcie I sentencji.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na mocy art. 520 § 2 kpc w zw. z § 8 pkt 1 w zw. z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490) – punkt II sentencji.

Mariusz Jabłoński Iwona Wróblewska-Pokora Elżbieta Stefaniuk